

Прудка Л.М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

КРИЗА ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Професійне становлення працівника поліції являє собою складний, тривалий процес, який починається з вибору спеціальності і завершується повною самореалізацією особистості в професії.

Підготовка висококваліфікованого фахівця передбачає освоєння професії у вищому навчальному закладі системи МВС, здійснюється в процесі спеціально організованої навчальної діяльності курсантів і сприяє формуванню і розвитку у них відповідних професійних якостей і навичок в контексті освоєння ними соціально-професійних цінностей, властивих кожній сфері професійної діяльності. Однак в процесі професійної підготовки курсантів, під час їх навчання, важливо апелювати не тільки до когнітивних, раціональним структурам самосвідомості, але і приділяти належну увагу особистісному, емоційному розвитку, позитивному ставленню до себе, оскільки саме процеси когнітивного і індивідуального розвитку в сукупності створюють основу для формування професійної ідентичності, яка є частиною самосвідомості, самовизначення особистості – головними складовими формування професіонала. Сприяти особистісному і професійному становленню майбутніх правоохоронців, в основі якого, на нашу думку, лежить почуття своєї ідентичності, можливо лише спираючись на знання про умови, особливості, механізми її формування.

Важливо враховувати, що ідентичність, будучи багатокомпонентною і інтеграційною психологічною освітою, забезпечуючи особистості цілісність, тотожність, визначеність і розвиваючись в ході професійного навчання в просторі процесів самовизначення і самоорганізації, супроводжується станом кризи.

Криза ідентичності характеризується несформованістю життєвих і професійних перспектив, пов'язується з такими особистісними

характеристиками як емоційна нестійкість, тривожність, низький самоконтроль, невпевненість в собі, зниження мотивації на отримання знань, ослаблення вираженості навчально-професійної позиції і може привести до негативної трансформації ідентичності, відповідно, гальмуючи повноцінний професійний та особистий розвиток майбутнього фахівця-правоохоронця.

Таким чином, актуальною стає проблема дослідження механізмів виникнення і особливостей протікання кризи ідентичності майбутніх поліцейських, а також виявлення та впровадження в навчальний процес найбільш оптимальних та ефективних шляхів її подолання.

Традиційно трактування терміна «ідентичність» у психології пов'язують з ім'ям Е. Еріксона, який визначив ідентичність як внутрішню безперервність і тотожність особистості [2]. На рівні індивідуального досвіду відчуття ідентичності – це, з одного боку, сприйняття себе як тотожного і усвідомлення безперервності свого існування в часі і просторі, з іншого – сприйняття того факту, що інші визнають мою тотожність і безперервність. У міру розвитку особистості переживання почуття ідентичності посилюється, супроводжуючись почуттям цілеспрямованості, чіткого усвідомлення власного життєвого шляху і впевненості в зовнішньому схваленні.

Дж. Марсія [3] продовжив розвиток соціального аспекту концепції Е. Еріксона і визначив ідентичність як динамічну структуру, яка об'єднує потреби, здібності, переконання, індивідуальну історію. Ідентичність розвивається по мірі вирішення людиною різних життєвих проблем і в певний момент знаходиться в одному з чотирьох статусів: досягнута ідентичність, передчасна ідентичність, дифузна ідентичність, мораторій. Кожен статус формується в залежності від співвідношення двох параметрів: наявності чи відсутності кризи і сформованості або відсутності одиниць ідентичності – цілей, цінностей, переконань, інтересів, здібностей.

На думку А. Ватермана [4], елементи ідентичності формуються в результаті вибору серед різних альтернатив в період юнацької кризи ідентичності і складають основу для визначення життєвого напрямку і пошуку сенсу життя. Перехід від одного стану ідентичності до іншого здійснюється через подолання кризи ідентичності.

Суб'єктивно це переживається як стан пошуку нових можливостей для вирішення виникаючих проблем (конструктивна криза, призводить до досягнення ідентичності), або як стан розчарування в собі, розчарування в своєму майбутньому (деструктивна криза, не призводить до досягнення ідентичності).

Криза ідентичності – це початок становлення справжнього авторства у визначенні та реалізації своїх поглядів на життя. Відділяючись від образу «Я» в очах найближчого оточення, долаючи професійно-позиційні і політичні детермінації покоління, об'єктивно оцінюючи свої якості як «не-Я», людина стає відповідальним за власну суб'єктність, яка часто створюється неусвідомлено, без відома носія.

Цей мотив пристрасного і безперервного пізнання власного «Я», переживання почуттів втрати попередніх цінностей, уявлень, інтересів і пов'язаних з цим розчарувань, дозволяє класифікувати цей період як критичний, кризовий, конфліктний [1, с. 96].

У пошуках особистої ідентичності молода людина вирішує, які дії є для нього важливими, і таким чином виробляє певні норми для оцінки своєї поведінки та поведінки інших людей. Цей процес пов'язаний також з усвідомленням власної цінності та компетентністю.

Особливо гострою є проблема переживання кризи ідентичності, а саме професійної, майбутніми працівниками поліції, оскільки саме від особистісного розвитку суб'єкта правоохоронної діяльності залежать його ефективне здійснення професійної діяльності, а також подальше ставлення населення до поліції в цілому, тобто її імідж.

На нашу думку, криза ідентичності настає в результаті нереалізованості основних цінностей і стагнації в розвитку особистості і одночасно служить її подолання, яке полягає в отриманні відповідних знань, визначенні цінностей і їх реалізації. Разом з тим, виділення критеріїв ідентичності є необхідною умовою розуміння механізму впливу кризи на розвиток особистості, що дозволить своєчасно діагностувати кризу.

В процесі реалізації професійної підготовки курсантів слід враховувати одне з основних положень Е. Еріксона, згідно з яким

ідентичність динамічна і ніколи не досягає завершеності. Відповідно, становлення ідентичності є багатовимірним процесом людського розвитку і існує можливість зміни і формування ідентичності в позитивному напрямку. Головне – при наданні допомоги в ситуації кризи ідентичності основну увагу приділяти формуванню у людини конструктивної установки і особистісної рефлексії.

Особливо актуальне питання ідентичності та її кризи виникає в ситуації професійної підготовки майбутніх правоохоронців. Важливо, щоб цей процес передбачав самостійну і відповідальну побудова курсантами свого професійного майбутнього, розвиток готовності смислових і регуляторних основ поведінки в ситуаціях невизначеності, а також орієнтацію на професійний та особистий розвиток і самовдосконалення. В даному контексті найважливішим завданням вузу виступає забезпечення умов, що сприяють даним процесам.

Такими ми вважаємо використання активних методів навчання, проведення соціально-психологічних тренінгів, орієнтованих на всебічну гармонізацію особистості професіонала, належний психологічний супровід курсантів протягом усього навчання.

Список використаних джерел:

1. Василюк Ф.Е. Жизненный мир и кризис: типологический анализ критических ситуаций // Психологический журнал. – 1995. – № 3. – С. 90-101.
2. Эриксон, Э. Идентичность: юность и кризис Текст. / Э. Эриксон; [пер. с англ.] М.: Флинта: МПСИ: Прогресс, 2006. – 352 с.
3. Marcia J.E. Ego-identity status: Relationship to change in Self-esteem, «general maladjustment» and authoritarianism. Journal of Personality. V. 38, № 2, 1970. – P. 249-268.
4. Waterman A. Identity development from adolescence to adulthood: an extension of theory and review of research // Development psychology. – V. 18. – № 3. – 1982. – P. 341-358.